

כהן שליח צבור לעניין חליצת נעליים

לגבי ש"צ שהוא כהן כתב מרן בשו"ע סימן קכח – הלכות נשיאות כפים סעיף כ' שלא ישא כפיו אא"כ מובטח לו שיחזור לתפילתו בלא טירוף הדעת. שאם הוא מובטח בכך כיון שאין שם כהן אלא הוא ישא את כפיו כדי שלא תבטל נשיאות כפים וכיצד יעשה יעקור רגליו מעט בעבודה ויאמר עד ולך נאה להודות ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים וכו' ובסעיף ה' כתב מרן לא יעלו הכהנים לדוכן במנעלים אבל בבתי שוקים (מין גרביים שבזמנם שהיו עשויים מעור או מבד רגיל) שרי (מותר). ובנתיבי עם על סעיף כ' כתב שהמנהג בירושלים ובבית אל שלא עולה הכהן לדוכן אלא נשאר במקומו ורק חולץ מנעליו ומברך והופך פניו כלפי העם וכולם עומדים לפניו.

הרקע להלכה: נשיאת כפים בלא מנעלים

תקנת חכמים (בגמרא ר"ה: לא עמ' ב וסוטה: מ' עמ' א) (זו אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יונן בן זכאי) שלא יעלו כהנים לדוכן בסנדלים ובנעלים, גזירה שמא תיפסק לכהן רצועת סנדל או המנעל ויתירא שלא יתלוצצו עליו וישב לקושרה, ואחיו (יש צירה מתחת לח' תוכנת וינדו' 10 לא תומכת) יברכו, ויבואו העם לומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ולפיכך הלך וישב לו, ועוד טעם שאין עולים במנעלים, משום כבוד הציבור גם בגמ' בסוטה שם,

וביאר רש"י שבהגבהת ידיו נראים סנדליו לציבור והן אין ראויים להראות מפני הטיט שעליהם. והפרי חדש כתב שטעם זה גם להלכה (משנה ברורה ס"ק יח) למרות שבגמ' זה טעם בהווא אמינא (סברה שלא התקבלה להלכה). ומה שהוצרכו לטעם הקודם היכן שלא שייך טעם של כבוד הציבור. ואף שבזמננו שאין כ"כ טינוף בכל זאת נראה שקצת טינוף גם כן הוי אי כבוד הציבור וכמו שמצניעים את הנעלים משום כבוד הציבור.

ויש מי שכתב עוד טעם בתקנה זו משום קדושת העבודה ובספר נשיאת כפים כהלכתה כתב בשם ס' חנוכת התורה פ' נשא על הפסוק א"ל תקרב ה' "הלם" בגימטריא כהן = 75. ובמדרש רבה פר' שמות (פרשה ב) כתוב ביקש משה כהונה ומלכות א"ל אל תקרב ה' שכתב ניתנה כהונה לאהרון. וכל מקום שהשכינה נגלית אסור בנעילת נעלים וכן ביהושע של נעליך וכן הכהנים במקדש שימשו יחפים.

וראיתי בס' וישא אהרון העוסק בברכת כהנים ונשיאת כפים שבהקדמתו ישנה הסכמה של הרב דוד טהרני (מורה צדק בעיר ביתר) ובהסכמתו שכתב למחבר ס' וישא אהרון העיר הרב טהרני כי הלכה ברורה (לרב דוד יוסף) בס' קכח ס"ק עד כתב בשם נתי"ע שכהן ש"צ יחלוץ נעליו קודם החזרה והוא הרב טהרני כותב כי המעייין בנתי"ע יראה שמשמע מדבריו שחולץ הש"צ סמוך לברכת הכהנים ולא לפני החזרה.

ושוחחתי עם חברים בנושא ולכאורה פשט הלשון כדברי הרב טהרני כפי שכתב נתי"ע חולץ מנעליו ומברך כלומר לאחר חליצה מברך ברכת כהנים ואם כן החליצה סמוך לברכה. אמנם לפי העניין נראה כמו שכתב הרב דוד יוסף שדברי נתי"ע לאו דוקא והחליצה תיעשה לפני החזרה כי לא סביר שבאמצע החזרה ובעודו ש"צ יפסיק ויתעסק בחליצת נעלים.

ואני הקטן אין לי הכרעה בין שתי השיטות. אשמח אם מי מן הקוראים יש לו ניסיון מתוך ידיעה כיצד נהגו בדורות קודמים וכיצד נוהגים היום.

לעניין כהן ש"צ אם עולה לדוכן או נשאר בתיבה

ובאותו עניין, כששוחחתי כללית עם הדוד הרב אהוד הי"ו, הפנה אותי ל"ויכלכל יוסף" ועיינתי בו ומצאתי שהרחיב מה שכתב בקצרה בנתי"ע שכהן ש"צ נשאר בתיבה ולא עולה לדוכן והרב ויכלכל יוסף הביא את תשובת הרדב"ז (רבי דוד בן זמרא)

וזה לשונו: יותר נכון שיעמד הכהן במקומו בתיבה ויחזרו כל העם לפניו כדי שיהיו בכלל הברכה שאין עליה לדוכן מעכבת כלל ומוטב שלא יפסיק בתפילתו (כדי לעלות לדוכן) וכו' ואם אי אפשר שיעמדו כל העם לפניו מודה אני שיעקור רגליו כדי שיהיו כל העם לפניו וכו' והזכיר בתשובתו את הרב יד אהרון ואת רבי חיים פלאגי שהעיד כי באזמיר כהנים וגדולים בתורה שלא עקרו רגליהם וכן נתפשט המנהג בירושלים עיין שם.

וראיתי להרב הלכה ברורה שפסק כמרן שיעלה הש"צ לדוכן וציין בתשובתו את שו"ת הרדב"ז שנושא כפיו על הדל התיבה כנזכר לעיל וכן הסכימו הרבה אחרונים ושכן נראה דעת הרמבם שהביא את דברי המשנה שישא כפיו ולא כתב שיעלה לדוכן. והביא שספר נתיבי עם העיד שכך מנהג ירושלים. אבל אביו מרן הרב עובדיה בהליכות עולם ח"א (פר' תצוה אות ח') הכריע שעדיף שיעלה לדוכן כדעת מרן ורק אם חושש שמא יטרד מחמת כן ולא יוכל לחזור לתפילתו ישא כפיו על התיבה ולדעת רבי ישמעל הכהן "הזרע אמת" (נפטר לפני כ-200 שנה חי בתקופת מרן החיד"א) עדיף שלכתחילה יעמוד להתפלל החזרה על הדוכן כדי למעט בהליכה באמצע התפילה ומשמע מדבריו כי פשוט לו שצריך לעלות לדוכן כדעת מרן. עד כאן תמצית מהלכה ברורה.

הן אמת שהמעין בהליכות עולם, מרן הרב עובדיה בהערותיו על הבן איש חי ציין שהבא"ח אכן פסק כדעת מרן ואולם הזכיר בהתיחסותו שם רק את הפוסקים המצדדים שלא לעלות לדוכן. את הרדבז שלעיל (חי לפני כ-500 שנה בתור התפר בין הראשונים לאחרונים ומאד מתחשבים בדעתו) את הרב חיים פלאגי שלעיל (נפטר לפני 150 שנה) ואת הנתיבי עם ודחה את האור לציון שכתב שמכיוון שממילא צריך הכהן לעקור "ברצה" אז שיעלה לדוכן. ונראה מדבריו שעשה פשרה שאם חושש שמא יטרד ויתבלבל ישא כפיו במקומו בתיבה ואם לאו יעלה לדוכן כדברי מרן השו"ע וסיים דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד (יש אפשרות לנהוג כמרן או כמנהג ירושלים) ושוחחתי בעניין עם ת"ח בקי בהלכה ובקי בפסיקות הרב עובדיה והסכים איתי שאין ההכרעה חד משמעית כפי שאכן צידד הרב הלכה ברורה.

בסיכום: מנהג ירושלים שכהן ש"צ לא עולה לדוכן.

דעת מרן השו"ע – תמיד עולה לדוכן.

דעת הרב עובדיה – כשחושש ישאר במקומו ואם לא, יעלה לדוכן

דניאל אביבי